No. ४४३२

Title अथाध्वर्यवाग्नीध्र कर्म

Author ×

Extent १२ Age ×

Subject सूत्र पद्धति:

आध्वर्यवमार्गीप्रकर्मसंकलितम्

५५३२

पा। वामनस्य

[illegible]
[illegible]

[illegible]

॥ द्विवेदि श्रीपतेः पुस्तकं ॥

॥ द्वि० वासुदेवस्य ॥

पातु वो गिरिजानामा तां य
=प्रथवा गिरिजानामा ध्या

ता लोचनः।
दर्द्धि लोचनः =

दृष्टौ ॥ मासानुक्षाध्य सर्वस्मात् कीर्त [?]

...षशाः पात्राणि सः संस्कारादयातथ त्वमानौ वा अप ...स्य पश्चादुत्तरतो वा ।५

श्रीगणेशाय नमः ॥ आचार्यवरणं आग्नेयं ब्रह्मासनं वा विरच्यते ॥ इषे त्वादि स्वं ब्रह्माणं तं विदस्वान पस्यत्वाप
रमेष्ठी प्राजापत्योदाहृतीमासमंत्राणां ऋषिर्देवता प्राजापत्याः । गार्हपत्यमुत्तरेणोद
पात्रं निधायालभते । ॐ प्रतस्त्वा भूतं करिष्यामि । ब्रह्मन्नपः प्रणेष्यामि । यजमानवाचयं
त ॥ आहवनीयमुत्तरेण स्थापयति जलपात्रं ॐ कस्त्वा युनक्ति स त्वा युनक्ति कस्मै त्वा युनक्ति
तस्मै त्वा युनक्ति ॥ परिस्तरणं । पात्रासादनं । शूर्पाग्निहोत्रहवणी । स्फ्यकपाले । शम्याकृ
ष्णाजिने । उलूखलमुसले । दृषदुपले । पात्री धनं । पवित्रे तच्छेदनकुशाः । बर्हिः स्रय
वनोदकं । स्थाली आज्यं नाचर्य्य दक्षिणार्थः । उदकुम्भमग्निः । इध्माबर्हिः । स्रुवाञ्जुहूः
उपभृन्ध्रुवा । इडापात्री प्रणीता प्रणयनं । प्राशित्रपात्रं तत्पिधानं । योक्त्रं षष्ठ्यं नकुशाश्च । परिधित्रयं
...तोजशापाश्यौ । होत्रपीठं कुशास्तीर्णं षडवत्तं । अन्तर्धानकटः । पूर्णपात्रं वा । स्तंकल्या
...इन्धनं । कृत्यासादनी । स्फ्योपदितमोषधीकरणी । शूर्पाग्निहोत्रहवणी जहत्या...

समागोहितियानिव३

ॐ प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातयः। उदकोन॥ पश्चिमां दिशं प्रति हविर्ग्रहणार्थं गमनं। ॐ उर्वं
तरिक्षमन्वेमि॥ पात्रीं विलेजप। ॐ धूरसि धूर्व धूर्वन्तं धूर्व तं योऽस्मान् धूर्वति तं धूर्व यं वयं धूर्वा
मः॥ पात्रीं विलेजपः। ॐ देवानामसि वह्नितमं सस्नितमं पप्रितमं जुष्टतमं देवहूतमं। अह्रुत
मसि हविर्धानं दृंहस्व माह्वार्मा ते यज्ञपतिर्ह्वार्षीत्॥ पात्रीं विलेजप। ॐ विष्णुस्त्वा क्रमतां॥
हविर्विलोकनं। ॐ उरु वाताय॥ अपद्रव्यनिरसनं। अविद्यमानेऽभिमर्शनं। ॐ अपहतं
रक्षः। उद०॥ आलभते। ॐ यच्छंतां पंच॥ हविर्ग्रहणं। ॐ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनो
र्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां अग्नये जुष्टं गृह्णामि ३ चतुर्थं तूष्णीं॥ हविर्ग्रहणं। ॐ देवस्य त्वा
सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां अग्नीषोमाभ्यां जुष्टं गृह्णामि। दर्शे तु इं
द्राग्निभ्यां जुष्टं गृह्णामि। ३ चतुर्थं तूष्णीं॥ शेषाभिमर्शनं। ॐ भूताय त्वा नारातये॥ प्राई
क्षते। ॐ स्वरभिविख्येषं॥ उज्ज्योतिः। ॐ दृंहंतां दुर्याः पृथिव्यां॥ हविरासादनार्थं पूर्वाभिमु

स्वगमनो। ॐ उर्वन्तरिक्षमन्वेमि॥ हविरासादनं। ॐ पृथिव्यास्त्वा नाभौ सादयाम्यदित्या उप
स्थेऽग्ने हव्यं रक्ष॥ कुशयोः छेदनं। ॐ पवित्रेस्थो वैष्णव्यौ॥ हविर्ग्रहणायामपः त्वा पवित्रा
भ्यामुत्पुनाति। ॐ सवितुर्वः प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः॥ सव्यहस्ते
लत्वा दक्षिणेनोद्दिगयति। ॐ देवीरापो अग्रेगुवो अग्रेपुवोऽग्र इममद्य यज्ञं नयताग्रे य
ज्ञपतिं सुधातुं यज्ञपतिं देवयुवं। युष्मा इन्द्रो वृणीत वृत्रतूर्ये यूयमिन्द्रमवृणीध्वं वृत्रतू
र्ये॥ नासामेव अपां प्रोक्षणं। ॐ प्रोक्षिताःस्थ॥ ब्रह्मणोऽनुज्ञाप्रार्थनं। ॐ ब्रह्मन् हविःप्रोक्षि
ष्यामि॥ आग्नेयं हविः प्रोक्षणं। ॐ अग्नये त्वा जुष्टं प्रोक्षामि॥ द्वितीयं हविषः प्रोक्षणं। ॐ
अग्नीषोमाभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि। दर्शे तु ॐ इन्द्राग्निभ्यां त्वा० मि॥ स्फ्यं भूमौ निधाय सर्वेषां पात्रा
णां प्रोक्षणं। ॐ दैव्याय कर्मणे शुन्धध्वं देवयज्यायै यद्वोऽशुद्धाः पराजघ्नुरिदं वस्तच्छुन्धा
मि॥ असंचरे प्रोक्षणीं निधाय। कृष्णाजिनादानं। ॐ शर्मासि॥ अपेत्य पात्रेभ्यः अवधूनोति। २

उलूखलमध्ये ३

ॐ अवधूतꣳ रक्षोऽवधूता अरातयः।उद०॥प्रत्यक्कृष्णाजिनमास्तृणाति।ॐ अदित्यास्त्वगसि प्र
ति त्वादितिर्वेत्तु॥सव्याहस्तेनेदधात्युलूखलं।ॐ अद्रिरसि वानस्पत्यः प्रति त्वादित्यास्त्व
ग्वेत्तु॥हविरावपति॥ॐ अग्नेस्तनूरसि वाचो विसर्जनं देववीतये त्वा गृह्णामि॥मुसल
मादत्ते॥ॐ बृहद्ग्रावासि वानस्पत्यः॥मुसलमुलूखलमध्ये अवदधाति॥ॐ स इदं देवेभ्यो
हविः शमीष्व सुशमि शमीष्व॥पत्नीमाह्वयत्यग्नीधं वा।हविष्कृदेहि३॥पत्नी अवहन्ति अ
ग्नीद्वा।ॐ कुक्कुटोसि मधुजिह्व इषमूर्जमावद त्वया वयꣳ संघातꣳ संघातं जेष्म [illegible]
स्त्वे॥ [illegible]॥ओं द्वाने क्रियमाणे अग्नीत् द्विर्दृषदं स सदुपलां आहन्ति शम्यया॥ [illegible] ॐ
वर्षवृद्धमसि॥हविरुद्वपति।ॐ प्रति त्वा वर्षवृद्धं वेत्तु॥निः पुनाति।ॐ परापूतꣳ रक्षः परापू
ता अरातयः।तुषान् कंडनकर्त्रे ददाति।उदकं॥विविनक्ति।ॐ वायुर्वो विविनक्तु।तूष्णीं पु
नः कंडनं।उद्वपनं।निःपवनं।तुषान् कंडनकर्त्रे ददाति।तुषान्निरस्यति।ॐ अपहतꣳ रक्षः

स्तम्भात्। ३।८

[illegible] लीतांश्च कणानेकीकृत्य [illegible] विविनक्तु।?

२ तस्य प्राकी...ः। ...मफ विलीन... स्वले मुं वेतु। कंडनं ...रवल्ला... पेमुल्का। न्य्पलनं। ×। २
२ तुषप्र... यफलो वामास्त्वा। ... उतंतुलं ... श्रीमन्यायापात्मकफ... ... रत्ता। रवत्रिःफ... ×। २

उदको०॥ मान्धामो ष्टा। अभिमन्त्रणं। ॐ देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृभ्णात्वच्छिद्रेण पा
णिना। निःफलीकरणं। ॐ कृष्णाजिनादाने। ॐ शर्मासि॥ अपेत्य पात्रेभ्योऽवधूनोति। ॐ अवधूतं
रक्षोऽवधूता अरातयः। उदको०॥ प्रत्यक्ग्रीवमास्तृणाति। ॐ अदित्यास्त्वगसि प्रति त्वादितिर्वे
त्तु॥ तस्मिन्नुदृषदं निदधाति। ॐ धिषणासि पार्वती प्रति त्वादित्यास्त्वग्वेत्तु॥ पश्चाच्छम्यामु
पोहत्युदीचीं। ॐ दिवस्कम्भनीरसि। दृषदुपलां निदधाति। ॐ धिषणासि पार्वतेयी प्रति त्वा
पर्वती वेत्तु॥ तण्डुलानोप्य। ॐ धान्यमसि धिनुहि देवान्॥ पिनष्टि। ॐ प्राणाय त्वा। ॐ उदा
० नाय त्वा॥ यदा अध्वर्युः शर्मासीति कृष्णाजिनं प्रथमं कंडनार्थमादत्ते तदैव युगपदग्नीद्धृष्टि
रसीत्युपवेषमादत्ते। ॐ धृष्टिरसि॥ अंगारान्प्राचः करोति। ॐ अपाग्ने अग्निमामादं जहि नि
ष्क्रव्यादं सेध॥ अंगारमाहरति। ॐ आ देवयजं वह॥ कपालेन अंगारं अवच्छादयति। ॐ ध्रु ३
वमसि पृथिवीं दृंह ब्रह्मवनि त्वा क्षत्रवनि सजातवन्युपदधामि भ्रातृव्यस्य वधाय। उदको०।

नुषरक्ष... ॥ मूलस्व ... मध्ये २

नाम्ने तोष्टाकपालः।

[illegible] षामीयस्यैकादशकपालः। आविकर्यदि एतः। एवमैन्द्राग्नो द्वादशकपालः। ४४

गार्हपत्ये [illegible]

४४ र वैकंन्ता षामीयस्यै [illegible]

सव्यांगुल्याशत्रून्ये अंगारं निदधाति ॥ ॐ अग्ने ब्रह्म गृभ्णीष्व ॥ पश्चात् ॐ धरुणमस्यंतरिक्षं दृं
ह ब्रह्मवनि चाक्षत्रवनि सजातवन्युपदधामि भ्रातृव्यस्य वधायोदक्कौ। पुरस्तात् ॐ ध
र्त्रमसि दिवं दृंह ब्रह्मवनि चाक्षत्रवनि सजातवन्युपदधामि भ्रातृव्यस्य वधायोदक्कौ
दक्षिणतः। ॐ विश्वाभ्यस्त्वाशाभ्य उपदधामि। समं विभज्य सर्वतः। ॐ चितस्थोर्ध्वचितः।
अग्नीद्भृगूणामित्यंगारैरभ्यूहनमध्वर्युर्ध्यानायचेति पेषणीं यजमानः ॐ महीनां पयो
सीत्याज्यनिर्वापं च युगपत्करोति। एते त्रय इदं कर्मत्रयं युगपत्कुर्वंति ॥ अंगारैरभ्यूहति। ॐ
भृगूणामंगिरसां तपसा तप्यध्वं। ॐ उपसर्जनीरधिश्रयति। ॐ ध्यानायच ॥ उपसृष्टा ऊर्जिने
ग्रोहति। ॐ दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धां देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृभ्णात्वच्छिद्रे
णपाणिना ॥ इडी स्तां। ॐ वसुषे चा ॥ स पवित्रायां पिष्टान्यावपति ॥ ॐ देवस्य चा सवितुः प्रस
वेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां संवपामि। पवित्राभ्यामुपसर्जनीर्गृह्णाति। ॐ समाप ॐ

पाणीयां निनयति। १

४ वेदवंचनै वेदोसीति पञ्च [illegible] करोति [illegible] पाध्यां [illegible] वषणां/४

वेदो यदेनत्वं देवदेवे देवेभ्यो वेदोभवास्ते नमह्यं वेदोभूयाः। ७

२४पुरोडाशबंधनं वेदिमध्ये मिक्षणानामदानानि करोति ।२

षधीभिः समोषधयो रसेन । स रेवतीर्जगतीभिः पृच्यंतां संमधुमतीर्मधुमतीभिः पृच्यं
तां ॥ पवित्राभ्यां संयौति । ॐ जनयत्यै त्वा संयौमि ॥ निर्द्देशः । इदमग्नेः । इदमग्नीषोमयोः । इदमै
न्द्रमिन्द्राग्न्योः ॥ अग्नीदाज्यमधिश्रयति । ॐ इषे त्वा ॥ पुरोडाशं युगपत् । ॐ घर्मोऽसि विश्वा
युः ॥ प्रथयति । ॐ उरु प्रथा उरु प्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथताम् ॥ अद्भिरभिमृशति । ॐ अ
ग्निष्टे त्वचं मा हिंसीत् । पर्यग्निकरोति । ॐ अंतरितं रक्षोऽन्तरिता अरातयः । सहाङ्गारैः । उदक्
प्रपातं । ॐ देवस्त्वा सविता श्रपयतु वर्षिष्ठेऽधि नाके । २ ॥ आलभते । ॐ माभेर्मा संविक्था
२ ॥ शृतो वेति वासयति । ॐ अतमेरुर्यज्ञोऽतमेरुर्यजमानस्य प्रजा भूयात् । ३ । पात्र्यं गुलित्र
स्य लवनं । अभितप्य । प्रांचं स्वननं । प्रत्यंचं निनयनं ॥ ॐ त्रिताय त्वा । ॐ द्विताय त्वा । ॐ एकताय
त्वा । अन्वाहार्यं दक्षिणाग्नावधिश्रयति । तस्य द्विः प्रक्षालनं । वेदिमानं । प्रथमः । द्वितीयः ।
तृतीयः । प्रथमः । द्वितीयः । तृतीयः । चतुर्थः । प्रथमः । द्वितीयः । तृतीयः । मध्यसंगृहीता । अग्नि
वतुर्थ्यः ।

४४रोडाशानां ... पविषेणाया ४ ... ५२ पार्श्वे १२

उत्तरत १

मभितो॰७सौ।अग्नीत्तु वेदिं परिसमुह्य उत्करं करोति॥सन्तु शाव ज्ञा दानं।ॐ देवस्य त्वा सवि
तुः प्रसवे ऽश्विनो बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां।आददे ऽध्वरकृतं देवेभ्यः॥सव्ये सव्या दक्षिणो
नालभ्य जपति।ॐ इंद्रस्य बाहुरसि दक्षिणः सहस्रभृष्टिः शततेजा वायुरसि ति
ग्मतेजा द्विषतो वधः।उ द॰॥विघ्नां तरांनिदध्यात् उदकं।ॐ पृथिवी वर्मासि॥तृणोऽं
तर्हिते प्रहरति।ॐ पृथिवि देवयजन्योषध्यास्ते मूलं मा हिंसिषं।उ द॰।पुरीषमाद
त्ते।ॐ व्रजं गच्छ गोष्ठानं॥वेदिप्रेक्षते।ॐ वर्षतु ते द्यौः॥उत्करे प्रक्षिपति।ॐ बधान देव
सवितः परमस्यां पृथिव्यां शतेन पाशैर्यो ऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक्॥
उ द॰॥प्रहरति।ॐ अपारुं पृथिव्यै देवयजनाद्वध्यासं।उ द॰।पुरीषमादत्ते।ॐ व्रजं
गच्छ गोष्ठानं॥वेदिप्रेक्षते।ॐ वर्षतु ते द्यौः॥उत्करे प्रक्षिपति।ॐ बधान देव॰ मा मौक्॥ॐ
भिम्न्यस्य त्यग्नीदुत्करं।ॐ अररो दिवं मा पप्तः॥प्रहरति।ॐ द्रप्सस्ते द्यां मा स्कन्।उ द॰।

उत्करोपरि स्वरुं ... स्थापयेत्

॥पुरीषमादत्ते। ॐ व्रजं गच्छ गोष्ठानं॥ वेदिं प्रेक्षते। ॐ वर्षतु ते द्यौः॥ तत्करे करोति। ॐ ब्रह्मा
न देव कामा मौ कुः। उदं० नैर्ऋतीं चतुर्थी सनत्। ब्रह्मन्पूर्वं परिग्रहं परिग्रहीष्यामि। दक्षि
णतः ॐ गायत्रेण च्छन्दसा परिगृह्णामि॥ पश्चात् ॐ त्रैष्टुभेन च्छन्दसा परिगृह्णामि॥
उत्तरतः ॐ जागतेन च्छन्दसा परिगृह्णामि॥ वेद्या द्विः स्फ्येनोल्लिख्याहृ। हरति। दूर्वाग्नी
प्रोक्षाः संमृशति। अभ्याखनने। ब्रह्मन्नुत्तरं परिग्रहं परिग्रहीष्यामि। ॐ दक्षिणतः
सुक्ष्मा चासि शिवा चासि॥ पश्चात् ॐ स्योना चासि सुखदा चासि॥ उत्तरतः ॐ ऊर्जस्व
ती चासि पयस्वती च॥ अनुमार्ष्टि। ॐ पुरा क्रूरस्य विसृपो विरप्शिन्नुदादाय पृथिवीं जीव
दानुं। यामैरयंश्चन्द्रमसि स्वधाभिस्तामु धीरासो अनुदिश्य यजन्ते॥ स्फ्यमुद्यम्याहाग्नी
णीद्रास्सादये बर्हिरुपसादय स्रुवः संमृड्ढि पत्नीं सन्नह्याज्येनोदेहि। स्फ्यमुद्यं प्रह
रति। ॐ द्विषतो वधोसि। उदं० अवनिज्य पाणी अपरेणाग्नीत्। तास्स्फ्यं निदधाति। अग्नीत् ५

प बापि
तस्यापाशविहिं दक्षिणे
स्या मूलानि च श्रा ले ष्य आदि घास २

इध्माबर्हिश्च पूर्वमिश्रौं वेदाग्रौ सिरो ग्रहीया। पूर्वं स्रुवं प्रतितपति। ॐ प्रत्युष्टं रक्षः प्र
त्युष्टा अरातयः। उद०। वेदाग्रैरंतरतः प्राक् संमार्ष्टि। ॐ अनिशितोसि सपत्नक्षि
द्वाजिनं त्वा वाजेध्यायै संमार्ज्मि। पुनः स्रुवं प्रतपनं। ॐ प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरा
तयः। उद०।। स्रुच्या संमार्जनं। ॐ अनिशितासि सपत्नक्षिद्वाजिनीं त्वा वाजेध्यायै सं
मार्ज्मि। ॐ प्रत्युष्टं रक्षः। उद०। एवं जुहूपभृतं ध्रुवां च संमार्ष्टि प्रतितपति च। नृ
त्यौ प्राशित्रहरणौ। शृतावदानं। पुरोडाशपात्र्यौ। इडापात्री। षडवत्तौ उत्करेत्या
प्रक्षेपः।। अग्नीत् पत्नीं संनह्यति। ॐ अदित्यै रास्नासि।। ॐ इद्वेमुदूहति। ॐ विष्णोर्वे
ष्पोसि।। आज्यमुद्वासयति। ॐ ऊर्जे त्वा।। पत्न्याज्यमवेक्षस्व।। पत्नी आज्यमवलोक
यति। अदब्धेन त्वा चक्षुषावपश्यामि रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय। अग्नेर्जि
ह्वासि सुभूर्देवेभ्यो धाम्ने धाम्ने मे भव यजुषे यजुषे।। वेद्यां करोत्यपरं प्रोक्षणीभ्यः।

दक्षिणां पाशमुत्तरे प्रतिमुच्य।। ४

ततोऽध्वर्युः॥ पवित्राभ्यामाज्यमुत्पुनाति। ॐ सवितुस्त्वा प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सू
र्यस्य रश्मिभिः॥ प्रोक्षणीरुत्पुनाति। ॐ सवितुर्वः प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सू
र्यस्य रश्मिभिः॥ आज्यमवलोकयति। ॐ तेजोऽसि शुक्रमस्यमृतमसि॥ स्रुवेणाज्यग्र हृ
तां चतुर्गृहीतं ध्रुवमन्नामेति सकृन्मन्त्रः। ॐ धामनामासि प्रियं देवानामनाधृष्टं देवय
जनमसि। प्रथमः। द्वितीयः। तृतीयः। चतुर्थः॥ अष्टाउपभृत्यन्वीयः। ॐ धामनामासि
०सि। प्र० द्वि० तृ० च० पं० ष० स० अष्टमः॥ ध्रुवायां चतुर्दूवतु। ॐ धामनामासि० सि।
प्र० द्वि० तृ० च०॥ ब्रह्मणोऽनुज्ञां प्रार्थयते। ब्रह्मन्निध्मं प्रोक्षिष्यामि॥ इध्मं प्रोक्षणि
विस्रंस्य। ॐ स्रक्ष्णोस्यास्वरेष्ठोऽग्नये त्वाजुष्टं प्रोक्षामि॥ वेदिं प्रोक्षति। ॐ वेदिरसि ब ६
र्हिषे त्वाजुष्टां प्रोक्षामि॥ ब्रह्मन्बर्हिः प्रोक्षिष्यामि। ॐ बर्हिरसि स्रुग्भ्यस्त्वाजुष्टं प्रो
क्षामि॥ पवित्रे बर्हिषि मुक्त्वा शेषं मूलेषूपसिंचति। ॐ अदित्यै व्युंदनमसि। पवित्रे

[illegible] ति गच्छन्वेध्यां पुरस्तात् स्थापितं विष्टर

आहवनीयं दूर्वैता

निधाय प्रणीतासु ॥ बर्हिर्विस्रंस्य पुरस्तात्प्रस्तरग्रहणं । ॐ विष्णोः स्तूपोसि । ब्रह्म
णे प्रदाय ॥ संनहनं विस्रंस्य दक्षिणास्यां वेदिश्रोण्यां निधाय यून कुशीरवच्छाद्य ।
वज्रंनिधाय वेदिं स्तृणाति । ॐ ऊर्णम्रदसं त्वा स्तृणामि स्वासस्थां देवेभ्यः ॥ ३ तृतीये स्फ्यादानं
श्री इध्मात्समिधमादायाहवनीये कल्पयत्सु पर्युपरि प्रस्तरं धारयन्स्रुक्स्रुवे दूरहत
नुयाजार्थे तु ॥ परिधीन्परिदधाति । मध्यमतः प्रथमं पश्चात् । ॐ गंधर्वस्त्वा विश्वाव
सुः परिदधातु विश्वस्यारिष्ट्यै यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिड ईडितः ॥ दक्षिणा
तः पूर्वाग्रं द्वितीयं । ॐ इंद्रस्य बाहुरसि दक्षिणो विश्वस्यारिष्ट्यै यज० ईडितः ॥ उत्तरतः
पूर्वाग्रं तृतीयं । ॐ मित्रावरुणौ त्वोत्तरतः परिधत्तां ध्रुवेण धर्मणा विश्वस्यारि० ईडितः ॥
प्रथमं परिधिं समिधोपस्पृश्य समिधमादधाति । ॐ वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमंतं समि
धीमहि । अग्ने बृहंतमध्वरे ॥ अनुपस्पृश्य द्वितीयां । ॐ समिदसि । ॐ सूर्यस्त्वा पुर

तिकृ... आहवनीयमत्ता क्षमारणे अपनि

मर्पितो प्रति ...
...यो रूपं श्री... प्रस्तरस्त्रणमिति। २ ३ स या ... न्यस तयो रूपं ...

स्त्वात्वानुकस्याश्छिदभिशस्त्यै॥ आवृत्य वेदिं बर्हिषस्तरणोत्तिरश्चीनिदधाति। ॐ सवितु
बाहू स्थः। ॐ ऊर्णम्रदसं त्वास्तृणामि स्वासस्थं देवेभ्यः। ॐ आ त्वा वसवो रुद्रा आदित्याः
सदंतु। स्रुवे प्रथमं वेद्यामासादयामि। ॐ घृताच्यसि जुहूर्नाम्ना सेदं प्रियेण धाम्ना प्रियं सद
आसीद। ॐ घृताच्यस्युपभृन्नाम्ना सेदं प्रियेण॰ सीद। ॐ घृताच्यसि ध्रुवा नाम्ना
सेदं प्रियेण॰ सीद। पुरोडाश विभस्मीकरणं। पुरोडाशपात्रीस्थापनं। पुरोडाशपात्र्यु
पस्तारः। तत्रस्थाभिघारः। श्रृतानां पूर्वेण वेद्या सितानां पृष्ठतः। कपालसंख्या। प्रो
क्षणादानी। ॐ यस्ते प्राणाः पशुषु प्रविष्टो देवानां विष्ठामनु यो वितस्थे। आत्मन्वान्सोम
घृतवान्हि भूत्वाग्निं गच्छ स्वर्यजमानाय विंद। ॐ यस्ते प्राणाः॰ भूत्वाग्नीषोमौ गच्छ
स्वर्यजमानाय विंद। प्रत्यनक्ति कपालानि। प्रथममुद्वासयामि। द्वितीयमुद्वास
यामि। तृ॰। च॰। पं॰। ष॰। स॰। अष्टममुद्वासयामि। प्रथम॰। द्वि॰। तृ॰। च॰। पं॰। ष॰। ७

...घृताच्यसि ... तो बर्हिषि ... पभृन्नाम्ना ... सदयामि।

उपभृन्नाम्ना ... तो बर्हिषि ... ध्रुवा ... सदं ध्रुवा ... मासादयामि।

८ गार्हपत्यमेत्य

स०।अ०न०द०। एकादशमुद्रासयामि।। हुवींषिवेद्यांकरोति। ॐ प्रियेणधाम्नाप्रिय
ंसदआसीद।आज्यं।पुरोडाशपात्री।। शं ॐ ध्रुवाअसदन्नृतस्ययोनौताविष्णोपाहिपा
यज्ञंपाहियज्ञपतिं। इत्याज्यस्थालीस्थंघृतमालभते।।नतोजुहूप्रभृतिसर्वाराया
ज्यस्थालीवर्ज्जमालभते। ॐ पाहिमांयज्ञन्यं।नद०।यजमानश्च।।होतृषदनंस्त्वा आ
हु।।एहिहोतः। अग्नयेसमिध्यमानायानुब्रूहि।प्रतिप्रणावमाधानं।समिद्धइति
प्राक्सर्वमिध्ममेकवर्ज्जं।आजुहोतेत्यस्यास्तृतीयोऽभ्यासोऽनुवचनं।अनुवचनी
तेवेदेनाहवनीयंत्रिरूपवाज्यस्रुवेणपूर्वमाघारमाघारयति।स्रुजुंप्रांचंदीर्घंम
नःसः।ॐ प्रजापतयेस्वाहा।।अग्नीधंप्रेष्यति।अग्निमग्नीत्संमृड्ढि।अग्नीतूष्णींसं न
हनैरनुपरिधिसंमार्ष्टि।ॐ अग्नेवाजजिद्वाजंत्वासरिष्यंतंवाजजितंसंमार्ज्मि।
त्रिस्त्रिःपरिक्रामंतूष्णीमुपरि।अपरमाहवनीयादंजलिंकरोति।ॐ नमोदेवेभ्यः।दे

उभाभ्यांपाणिभ्यांपाणीभ्यांजुहूंपरिगृह्यौपभृतिनिधानमादानकालेमतोमुधुमभ्यांसे
दक्षिणास्थांजुहूसव्येनेतोदक्षिणेनाकृतः।२

सिरगात्वजशाने। उँस्वधापितृभ्यः। उदं। जुहूंपभृतावादाय। उँसुयमेमेभूयास्तमस्कं
न्नमद्यदेवेभ्यआज्यंसंभ्रियासं॥ अतिक्रामतीति। अंघ्रिणाविष्णोमाचाऽवक्रमिषं।
अवस्थाय। उँवसुमतीमग्नेतेछायामुपस्थेषंविष्णोःस्थानमसि॥ जुहोत्युत्तराघारं
उँइतइंद्रोवीर्यमकृणोदूर्ध्वोध्वरआस्थात्। अग्नेवेहोत्रंवेदूत्यमवतांत्वांद्यावापृथि
वीअवत्वंद्यावापृथिवीस्विष्टकृद्देवेभ्यइंद्रआज्येनहविषाभूत्स्वाहा॥ ततोध्रुवायामउँ
संज्योतिषाज्योतिः। निधायाग्रमासन्नहनान्यादाय। उँआश्रावय। अस्तुश्रौषट्। अग्निर्दे
वोदैव्योहोतादेवान्यक्षद्विद्वांश्चिकित्वान्मनुष्वद्भरतवद्वसिष्ठवद्ब्रह्मन्वदाववद्ब्राह्म
णा अस्ययज्ञस्यप्रावितारः॥ अमुकअमुकशर्माहोतामानुषः। संमृष्टाउपविशतः। अ
ग्निर्होतेतिस्रुगादापनं। घृतवतीमित्युक्तेध्रुवावादाय। पंचप्रयाजाः। उँआश्रावय।
अस्तुश्रौषट्। समिधोयज। वषट्कृतेहोमः। उँ। अ०। यज। वषट्कृतेहोमः। एवं ८
वारयतिहोता। तनोहोत्रा२ ... तिः। ततएषयदन्तितोन।६

पंचसुप्रयाजेषु।चतुर्थेसमानयनं॥एत्यनुक्रामि घारत्तां स्रुवायाहविषउपभृतश्च।।
अग्नयेनुब्रूरहि।तूष्णींस्रुवायाःस्रुवेणाजंग्रहीवाजुक्रांनिक्षिपततःस्थाल्याआ
ज्यंस्रुवेणादायस्रुवायांमंत्रेणानिक्षिपेत्।ॐआप्यायतांस्रुवाहविषाघृतेनयज्ञंय
ज्ञंप्रतिदेवयद्भ्यः।सूर्यायाउधोदित्याउपस्थेउरूधाराप्टथिवीयज्ञेअस्मिन्।एवं
चतुःस्तचोग्रहीत्वा।उत्थाय।अतिक्रम्य॥ॐश्रावयाअग्नियज।वषट्कृतेहोमः।आग्ने
यमुत्तरंस्माज्यभागं॥उपविश्य।सोमायानुब्रूरहि।चतुर्गृहीतंकरत्तां।आप्यायतां
मितित्रतिवारं।ॐश्रा०।अ०।सोमंयज।होमः।सोम्यंदक्षितां।उपविश्यआग्नयेऽनुब्रूर प्रवर्देः
हि।एकःस्रुवः।आप्यायतां।।अवदानद्वयंपुनःस्रुवः।।आप्यायतां।।वतान्येगः।।
उत्थायातिक्रम्य।ॐश्रा०।अ०।अग्नियज।होमः।उपविश्यउपांशु।अग्नीषोमाभ्यां।।
अनुब्रूरहि।दर्शेतु।विष्णवे।आज्यंचतुःस्तचोग्रहीत्वा।आप्यायतांप्रतिवारं।उउ
मध्यात्पूर्वार्द्धात्।पंचावत्तिनांमध्यात्मध्यात्पूर्वार्धात्।

प्रवर्दे

उभयत्रोति घारसी। ६
कमुनयोः पुरोडाशयोः ततः पंचाव
त्तिनोद्वयो। ८

त्वाम॰। उं॰। अ॰। उपांशु। अग्नीषोमौ। यज। दर्शे तु विष्णुं। यज। होमः। उपविश्य। उच्चैः। अग्नी
षोमाभ्यामनुब्रूहि। दर्शे इन्द्राग्निभ्याम॰। एकः स्रुवः। आप्यायतां॰। अवदानद्वयं। पुनः स्रु
वः। आप्यायतां॰। ह्रस्ताभ्यंगः। उच्छ्राय। अतिक्रम्य। उं श्रौ॰। अ॰। अग्नीषोमौ यज। दर्शे इन्द्राग्नी॰।
होमः। उपविश्य। अग्नये स्विष्टकृतेनुब्रूहि। एकः स्रुवः। आप्यायतां॰। अवदानमेकं। पुनः
ह्रस्ताभ्यंगः स्रुवद्वयं। आप्यायतां२। उच्छ्रायातिक्रम्य। उं॰। अ॰। अग्निं स्विष्टकृतं यज। अनन्तरतो हो
मः। उद॰। निधाय। संचरमभ्युक्ष्य प्राशित्रमवद्यति। यवमात्रं पिप्पलमात्रं वा। अध्वर्युः
संचरेणाङ्गुष्ठेनोपप्रदाय। अपउपस्पृश्य। इडां द्वावदानौ दक्षिणातो मध्याच्च यावद्वि
स्विष्टकृद्दाउं ब्रह्मभागमुद्धृत्य यजमानभागं पूर्वां द्वौ दीर्घं प्राशीर्य पुरस्तादुच्छ्रा
याः करोति। इडां होत्रे प्रदाय। अविसर्जन्दक्षिणातिक्रामति। इडां प्रतिगृह्य दे ९
तुरंगुलिपर्वाणि अनक्ति। अवान्तरेडामादधाति पूर्ववत्। इडां च सर्वे प्राश्नन्ति।

पञ्चावत्त३
आग्नेयपुरोडाशवदैन्द्रस्थाने [illegible] धाति [illegible] पञ्चावदानी। २

अपसव्यी। अनामदत्तपित्रो ॥ उपसव्यी ।५

यज्ञोपहूतेत्युच्यमान आग्नेयं चतुर्द्धात्त चावदिष दकरोति। ॐ ब्रह्मपिन्वस्वायुर्मे धु
क्ष्व प्रजां मे धुक्ष्व पशून्मे धुक्ष्व ब्रह्म मे धुक्ष्व क्षत्रं मे धुक्ष्व विशो मे धुक्ष्व योस्मान्द्वेष्टि
यं च वयं द्विष्मस्तस्य प्रजया पशुभिराप्यायस्व। ततः यजमानः ॐ ब्रह्मपिन्वस्व प्रातां मे॰
राध्यासं इति तच्चाइदं ब्रह्मणः इदं होतुः इदमध्वर्योः इदमग्नीधः। अपसव्यं। अत्र
पितरो॰ उदपात्र्यामवधाय। इदं ब्रह्मणे। इदं होत्रे। इदमध्वर्यवे। इदमग्नीध्रे।
षडवत्तं वा भागआशानं। अग्नीतू षडवत्तं प्राश्नाति। ॐ उपहूता पृथिवी मातोपमां पृ
थिवी माता ह्वयतामग्निराग्नीध्रात्स्वाहा। ॐ उपहूतो द्यौः पितोपमां द्यौः पिता ह्वयता
मग्निराग्नीध्रात्स्वाहा। मार्जनं। ॐ सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु। यजमानस्य प्रा
णापानौ पातं। भागमस्मै परिहरति यजमानभागं वा प्राशितेऽन्वाहार्यमभिघार्य।
उद्वास्य। अंतरा ब्रह्मयजमानौ हृत्वा। वेद्यां निधायालभते। ॐ प्रजापते र्भागोस्यूर्जस्वान्पय

स्वर्वापीस द्योतो पूपाचि ... भस्मोपावि चेवरोति

ध्रुवा स्यजं मिथि धे १

स्वाहा। प्राणापानौ मे पाहि समानव्यानौ मे पाहि उदानव्यानौ मे पाहि अक्षितिरसि मा मे क्षे
ष्ठा अमुत्रा अमुष्मिन् लोक इह च। अस्या इष्टेः समृद्ध्यर्थं अन्वाहार्यं दक्षिणां ब्रह्मणे
होत्रे अध्वर्यवे आग्नीध्रे च सम विभागेनाहं संप्रददे। ब्रह्मन्यस्ते भागः स प्रतिगृह्यतां।
होतर्यस्ते भागः स प्रतिगृह्यतां। अध्वर्यो यस्ते भा॰ तां। प्रति अहमं त्रः। ॐ द्यौस्त्वा ददा
तु पृथिवी त्वा प्रतिगृह्णातु। आग्नीध्र यस्ते भा॰ तां। प्रति॰ त्रः। ॐ द्यौस्त्वा॰ तु। मया पिदं त्वाइ
ति पत्नी। समस्यो ऽमुके समिधमादायाह। ब्रह्मन् प्रस्थास्यामि। स॰ धमाधाय अग्निम
ग्नीत्संमृड्ढि। ॐ अग्ने वाजजिद्वाजं त्वा सस्वांसं वाजजितं संमार्ज्मि। सकृत्सकृत् ब्रह्मा अपरिश्रा
नुज्ञातोऽनुयाजैस्त्रिभिश्चरति। अपभृतं समानीय। ॐ श्रा॰। अस्तु। देवान्यज। वौ
मः। एवं त्रिः। उपविश्य। समानयनं। ॐ देवेभ्यः स्वाहा। यूहनं। अग्नेरग्नीषोमयोरुज्
जितिमनूज्जेषं वाजस्य मा प्रसवेन प्रोहामि। अग्निरग्नीषोमौ तमपनुदंतु योऽस्मान् १०

स्यसमिध्योग्नावेषं तमप [illegible] समिधमादधाति ४

४०

द्विष्टियं च वयं द्विष्मो वाजस्यैनं प्रसवेनापोहामि ॥ यदा अध्वर्युः करोति तदा अग्नेरग्नी
षोमयोरुज्जितिमनूज्जेय च वयं यजमानो वाजस्यैनं प्रसवेन घ्नो हामि । अग्निरग्नीषोमौ
नमपनुदं तु यमयं यजमानो द्वेष्टि यश्चैनं द्वेष्टि वाजस्यैनं प्रसवेनापोहामि ॥ उद० ॥ दर्श
नु । अग्नेर्विष्णोरिंद्राग्न्योरुज्जितिमनू० घ्नो हामि । अग्निर्विष्णुरिंद्राग्नी तमपनुदं तु यो स्मा
न्द्वे० नापोहामि । अध्वर्युकर्तृके अग्नेर्विष्णोरिंद्राग्न्योरुज्जितिमनूज्जेय च वयं यज० घ्नो हामि ।
अग्निर्विष्णुरिंद्राग्नी नमपनुदं तु यमयं यजमानो द्वेष्टि यश्चैनं द्वेष्टि० नापोहामि । उद्व
अभ्युदयमुद्वौ । उं द्वप्परिधाननं क्रियथा पूर्वो । उं वसुभ्यस्त्वा । उं रुद्रेभ्यस्त्वा । उं आदि
त्येभ्यस्त्वा । उं प्रा० । अस्तु । इषिता दैव्या होतारो भद्रवाच्याय प्रेषितो मानुषः सूक्तवा
काय सूक्ता ब्रूहि । उं इदं द्यावापृथिवी भद्रमभूदार्ध्म सूक्तवाकमुत नमोवाकम् ...

कायसूक्ता ब्रूहि । उं इस्त्वरा दानं । उं सं जाग्ना थां द्यावापृथिवी मित्रावरुणौ त्वा वृष्ट्या
वतो ॥ अन क्रीं । उं यं नु वयो क्र० रिहारात्ताः । शनी चेर्हरता । उं मरुतां पृषतीर्गच्छ वशा

क्रीकाने मत्वा १   क्रमं उं ह्रीं तप तष्टि ... सूक्तं तु बधीन

मध्यमं परिधिं गच्छावा ३

आ... नमाल्पतं...र । संख्याननु... सोति । ५ ... प्रथमं परिधिं जुहोति । ३

पृश्निर्भूत्वा दिवं गच्छ ततो नो वृष्टिमावह ॥ अग्नीदाह । अनुप्रहर । तृणमादायानुप्रहरति ।
हस्तेनाचरति । ॐ चतुष्टया अग्ने सिच जुहुर्मे पाहि । उदकौ । अग्नीदाह । संवदस्व । ॐ अगा
नग्नीत् । अगन् । श्रावय । श्रौषट् । स्रुग्... देव्या होतृभ्यः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः शंयोर्ब्रूहि ।
ॐ यं परिधिं पर्यधत्थाः अग्ने देव पणिभिर्गुह्यमानः । तं त एतमनुजोषं भराम्येष नेत्त्वदपचे
तयातै । ॐ अग्नेः प्रियं पाथो पीतं । ॐ संस्रवभागाः स्थेषा बृहन्तः प्रस्तरेष्ठाः परिधेयाश्च दे
वाः । इमां वाचमभि विश्वे गृणन्त आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वं स्वाहा वाट् । ॐ घृताची
स्थो धुर्यौ पातं सुम्ने स्थः सुम्ने मा धत्तं ॥ वेदं होता स्फ्यं कुरुत एवमध्वर्युरुपस्थाप्य मन्त्री
दाहाय पत्नीसंयाजेभ्यो गार्हपत्यं गच्छति । अध्वर्युः पूर्वं दक्षिणेन गार्हपत्यमेत्य उपविश्य । दक्षिणे
आज्याः । सोमायानुब्रूहि । चतुर्गृहीतं त्वा । वषट्कृते होमः । त्वष्ट्रेनुब्रूहि । चतुर्गृहीतं होमः ।
अन्तर्द्धानं । देवानां पत्नीभ्योनुब्रूहि । होमः । अन्तर्द्धानं परास्यत्य । यं वां देवा इति यजमा

सूत्यसंस्रो ... पत्नी...

दक्षिणो वरो परिधिः ... स्रुवौ संपेनिधाने । ५

...नाम... उपवय... ८

सतङ्कृतानक्कुक्षाद्द ... मेधातिथिः ४

नेनहुते। अग्नयेगृहपतयेसुत्रूश्हि। होमः ६८ ० इउँपंचावत्तोपूर्वविच्चा प्राशने। मा
र्जनं। उँसुमित्रियानआपउपधयः संतु। श्रुतेवेदवृत्ता मादायानन्तिघस्तरवत्स्कवि
स्कवेस्वाहा न्यांचा॥ अग्नीदाहा। अनुप्रहर। स्तुष्ठा। असिं०। अग्नीदाह। संवदस्व। अगा०। अ
गन्। श्राग०। श्रौ०। स्वगा०॥ उँअग्नेऽदब्धायोऽशीतमपाहिमादिद्योः पाहिप्रसित्यैपाहिदुरि
ष्टैपाहिदुरद्मन्या अविषन्नः पितुंकृणुसुख्वदायोनोस्वाहा वाट्। सव्येनावृत्यदक्षि
णाग्नौजुहोति। उँअग्नयेसंवेशपतयेस्वाहा। उँसरस्वत्यैयशोभगिन्यैस्वाहा। उँ
उलूखलेमुसलेयच्चशूर्पआशिश्लेषदृषदियत्कपाले। उत्क्रषोविक्रषः संजुहो
मिसत्याः संतुयजमानस्यकामाः स्वाहा। ब्रह्मा प्रायश्चित्तादि। वेदविमोकादिहोम॥
उँदेवागातुविदोगातुंवित्वागातुमित्त। मनसस्पतइमंदेवयज्ञं ५ स्वाहावातेधाः॥

उँसंबर्हिरङ्क्तां ५ हविषाघृतेनसमादित्यैर्वसुभिः संमरुद्भिः। समिन्द्रोविश्वदेवे

भिर्वाङ्क्तमाज्यंजुहोति। यजमाने ... स्रुचाबर्हिर्जुहोति। २

...

पुरोडाशकलाख्येनवृ...पात्यत्यग्नः ... परात्यैव ... ति ॥२

भिरङ्गांदिवंनजोगछेतुयत्स्वा...शुकस्याविमुंचन्तिसवाविमुंचतिक...

तस्मैचाविमुंचतिपोषाय ...र स्तस्मो भागो ति ॥ ...पात्रंयजमानायप्रयच्छति ॥ ब्राह्मणा

तर्पयितवै । अस्याइष्टेः समृद्ध्यार्थंयथासंपन्नेनान्नेनतद्दक्षिपर्यनेनभोजनेनब्राह्मणा

मेकमहंतर्पयिष्ये ॥ भगवत्यः ॥ सु हैषयज्ञ उवाच नम तारावैबिभेमीतिकातेन

ग्नतेत्यभितएवमापरिस्तरणायु ...तस्मादेतदग्निमभितःपरिस्तृणातिल ऋ

यावै बिभेमीतिकातेतद्दक्षिरितब्राह्म...स्यैवतदग्निमनुतर्पयेयमितितस्मात्सु

स्विते यज्ञे ब्राह्मणांतर्पयितवै ... ज्ञमेवै...तर्पयन्ति ॥ ॥ अस्यकर्मणो ...

नारायणाः प्रीतोस्तु प्रमादात्कुर्वतांकर्मप्रच्यवेताध्वरेषुयत् । स्मरणादेवतद्विष्णोः

संपूर्णंस्यादितिश्रुतिः ॥ इत्याश्वर्यविंकाग्नी अकर्मसंकलितंद्विवेदिश्रीपतिसु १२

नुनारामजीकेनत्रेष्ठ जी ...तीनामनआनंकर्मसुपाटवायलिखितारामः ॥

[redacted]

[redacted]